

Är människans historia kort eller lång?

Om man jämför med hur länge som det har funnits liv på jorden (ca 1 miljard år) så har människosläktet funnits en väldigt kort tid. Vår människoart *Homo sapiens* har bara existerat i ungefär 500 000 år. Innan dess fanns det andra människoarter bla.

Australopithecus, *Homo habilis* (den härdiga människan) och *Homo erectus* (den upprättstående människan). Dessa människoarter finns inte mer. Deras plats på jorden har tagits över av oss, *Homo sapiens*. Men man kan säga att de är våra förfäder - lika oss på vissa sätt men olika på andra. Den första människoarten som tillverkade verktyg var *Homo habilis* för 2,5 - 1,5 miljoner år sedan. Det är vid *Homo habilis* brukar man dra gränsen mellan människa och djur. De förfäder som levde innan dem kan man räkna till djuren - *Australopithecus* till exempel. Ännu längre tillbaka i tiden - för över 7 miljoner år sedan - levde det en art som var förfäder till både chimpanserna, bonoboerna (dvärgchimpanserna) och oss människor. Därför kan man tänka sig att skillnaderna mellan dessa arter borde vara väldigt stora. Är de det?

Australopithecus

Homo Sapiens

Homo erectus

Bonobo

Människa eller djur?

Forskare har länge diskuterat om vad det är som skiljer människorna från djuren, var själva gränsen går. Man har tänkt att gränsen har att göra med

- förmågan att tillverka redskap
- förmågan att använda språk
- förmågan att kunna föreställa sig framtiden
- förmågan att tänka symboliskt

Allt detta kan vi moderna människor göra, men experiment har visat att även våra närmaste släktingar på jorden chimpanserna och bonoboerna även kan samma saker - men inte på en lika avancerad nivå som vi.

Det är faktiskt så att även chimpanser och bonoboer tillverkar och använder enkla verktyg för att få tag på mat. De kan även lära sig att tolka och använda symboler och teckenspråk för att kommunicera även om en närliggande framtid. Ändå är de inte människor utan räknas till apornas släkte bland djuren. Kanske är det en kombination av förmågorna som utgör gränsen? Vad vi kan vara säkra på är i alla fall att vårt språk har varit oss till stor nytta i vårt utveckling som art.

Hur kan man veta vad som hände för länge, länge sedan?

Men hur länge har nu människor kunnat göra det som finns på listan och hur vet man det?

Det finns ju ingen att fråga som levde när förmågorna utvecklades och tyvärr inga fungerande tidsmaskiner heller.

Det man vet idag, vet man utifrån vad man har hittat i jorden och i grottor, där har man hittat spår som exempelvis jättegamla ben från våra förfäder och verktyg av sten som de har tillverkat. Med hjälp av fynden lägger vetenskapsmännen och vetenskapskvinnorna sedan liksom ett sorts pussel med olika ledtrådar; hur tänderna såg ut berättar om vad man åt för mat och hur aggressiva hannarna/männen var, hjärnans storlek berättar också om kosten och om hur utvecklats språket var, hur välgjorda stenverktygen var berättar om hur mycket tid man hade till annat än att samla och jaga, eldstäder berättar om att man åt tillsammans, delade på maten men även att man hade tid att använda språket för att berätta. Sophögar med benrester och snäckskal berättar om vad man åt och ristningar på artefakter (människogjorda saker) och målningar i grottor berättar om förmågan att tänka symboliskt. De som har som jobb att leta efter rester från förr - oftast långt ner i marken - kallas för paleontologer och deras vetenskap kallas för paleontologi.

Man kan också lära sig mycket om människans äldsta historia genom att studera kulturen och levnadssättet hos ursprungsbefolkningar som lever traditionellt på jorden nu. De som studerar hur man lever och tänker i olika kulturer kallas för etnologer och deras vetenskap heter etnologi.

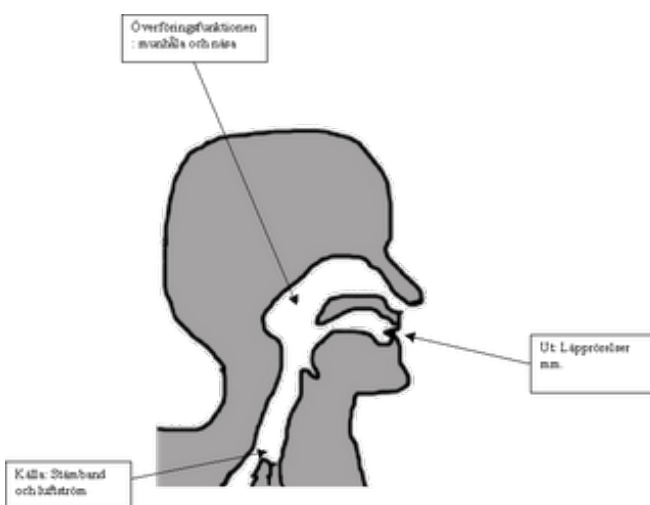

Homo habilis

De första stenredskapen som man har hittat är ungefär 2 miljoner år gamla. De gjordes av människoarten Homo habilis som till det yttre mer liknade en apa än en människa - ingen man skulle våga bjuda hem på middag kanske.

Den äldsta eldstaden som man har hittat är 1 miljon år gammal. Då levde människoarten Homo erectus på jorden. De såg ut ungefär som vi gör idag - minus kläder och mobiltelefoner.

Den första människoarten som kunde skapa avancerade och varierade ljud med sin talapparat (lungor, stämband och tunga) var vår egen art Homo sapiens. Arten är bara ca. en halv miljon år gammal och den har utvecklats en hel del sedan starten. Det viktigaste är kanske att vår hjärnstorlek ökade snabbt i volym. Det skedde när man började leva på stränder där man lätt kunde få tag på snäckor, musslor och fisk som är perfekt mat för den som vill få stor hjärna (mycket protein och omega 3-fettsyror).

Om man har gott om mat, en stor hjärna och en talapparat som kan skapa mängder av olika ljud så är det inte konstigt att man börjar använda mer tid till att kommunicera inom

gruppen. Det var det som hände. Språket och tankeförmågan utvecklades parallellt. Vi blev allt smartare och allt bättre på att komma på lösningar på olika problem som vi ställdes inför i våra liv. Och för kanske 100 000 år sedan var våra ursprungliga språks grund lagd. Man kunde använda språket för att berätta om vad som hänt, om vad som hände nu och om vad som skulle kunna hända. Man kunde antagligen både fantisera, ljuga och skämta med det muntliga språket. Man tror att språken då kan ha liknat de språk som bushfolken i södra Afrika talar idag. Några av bushfolken lever fortfarande i ett jägar- och samlarsamhälle precis som de tidiga människorna.

På den här tiden levde alla människor i det nuvarande Afrika. Man har faktiskt med hjälp av DNA-teknik kunnat spåra alla nu levande mäns ursprung till en man som levde där för ungefär 70 000 år sedan. Alla män på hela jorden är släkt med honom. I forskarkretsar kallas han skämtsamt för Adam (enligt abrahamsreligionerna den första mannen).

Ungefär samtidigt som "Adam" levde gjorde någon människa en artefakt som man anser bevisar att människan kunde tänka symboliskt. Det är en bit ockra (en roströd stensort) som man har ristat in ett abstrakt mönster i. Forskarna tror att det abstrakta mönstret betyder något. *Vad* det betyder kan man inte veta, men ockrastenar har länge använts i religiösa ritualer i Afrika. Kanske är mönstret ett meddelande till andevärlden? Antagligen har artefakten i alla fall fyllt en religiös funktion.

Långt senare - när människosläktet hade lyckats sprida sig även utanför den afrikanska kontinenten och spridit sig över resten av jordklotet, när hon hade lärt sig odla och organiserat sig i stora avancerade samhällen - då uppfinner man skriftspråket. Det som jag använder nu - det som du kan tolka och förstå utan att vi behöver vara i samma rum vid samma tidpunkt. Det är också fantastiskt! Eller hur?

/Felix